

TÜRKİYE'DE SPOR PSİKOLOJİSİNİN GELİŞİMİ

Perican BAYAR¹

Geliş Tarihi: 21.2.2011
Kabul Tarihi: 20.5.2011

ÖZET

Türkiye'de spor psikolojisi kısa bir tarihsel geçmişe sahiptir. Spor bilimlerinin Türkiye'deki gelişimine bağlı olarak spor psikolojisinin gelişimini üç aşamada ele alan bu çalışmada, Türkiye'de spor psikolojisi eğitimi veren bireylerin 1998 ve 2011 yılları arasındaki durumu tartışılmış ve 1990 yılından bu yana spor bilimleri alanı içinde yapılan spor bilimleri kongrelerinde, spor psikolojisi adı ile sunulan bildiriler ele alınarak karşılaştırma yapılmıştır. Ayrıca uygulama bakımından spor psikologlarının Türkiye'deki durumu ele alınmış ve Türkiye'deki spor psikologlarının çalışma alanları ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Spor Psikolojisi, Türkiye

DEVELOPMENT OF SPORT PSYCHOLOGY IN TURKEY

ABSTRACT

Sports psychology in Turkey has a short history. This study, which examines the development of sports psychology in Turkey in three stages, mainly deals with the situation of individuals academics lecturing in sports psychology between 1998 and 2011. A comparison has been made on sports psychology presentations in sports sciences congresses held since 1990. The position of sports psychologists is studied and the working environments of sports psychologists in Turkey are highlighted.

Key Words: Sport Psychology, Turkey

GİRİŞ

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de spor psikolojisinin tarihi çok kısadır. Fakat yinede Türkiye'de spor psikolojisi, spor bilimlerinde hızlı gelişen ülkelerdeki kadar süratli bir değişim gösterememiştir. 1900'lü yılların başında yaşanan spor alanındaki bilimsellik çabaları içinde olamayan Türkiye, daha sonraki yıllarda da bu gelişime ayak uydurmada gecikmiştir. 1965 yılında Roma'da yapılan toplantıya da bu kapsamda kimse katılmamıştır. Spor psikolojisinin Türkiye'deki gelişimini anlayabilmek için öncelikli olarak Türkiye'de spor bilimlerinin gelişimi içinde spor psikolojisinin gelişimini görmek yararlı olacaktır.

Türkiye'de Spor Psikolojisinin Tarihsel Gelişimi

Spor psikolojisinin Türkiye'deki gelişimi, spor bilimlerindeki gelişmeye paralel olarak ortaya çıkmıştır. Mustafa Kemal'in ülkenin gelişiminde önemli olan alanları ortaya koyarken fen adamları, sanatçılar ve spor adamları şeklindeki ayrımı ilginçtir. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında (1925) yurtdışına eğitim için gönderilen kişilere bakıldığında, 4 kişi musiki ve resim eğitimi için Paris'e, bir kişi doğa bilimleri için Berlin'e giderlerken, Vildan Aşır ve Suad Hayri Bey'ler spor eğitimi için Belçika'ya gönderilmişlerdir (1). Bu yaklaşım biçimi Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında bilim, sanat ve sporun birlikte ele alınmasının bir koşul olarak öne çıktığını göstermektedir. Spor alanına verilen önem, daha sonraki yıllar içinde sporun bilimselliği konusunda çok öne çıkartılamamıştır. Spor bilimleri alanında yayımlanan yazılar, gerek sayı gerekse de nitelik açısından yetersiz kalmıştır. Dünya ülkelerinin spor alanına yaptıkları yatırımın kaçınılmaz bir parçası olan spor bilimi, önemli bir kısım gelişimler kat ederken, Türkiye'de maalesef istendik noktalara tırmanamamıştır. Eğitim için yurtdışına gönderilen gençlerde dönüşlerinde spor bilimleri alanında istenen başarıyı vermekten uzak kalmışlardır (2). Spor bilimlerinin bu gelişim çizgisi içinde Türkiye'de spor psikolojisinin gelişimi kronolojik olarak 3 dönemde toplanmaktadır.

¹ Ankara Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Ankara.

1. İlk Yıllar: Spor bilimlerinin 1980'li yıllara değin olan gelişimine bakıldığında Mustafa Kemal Atatürk'ün özel isteği ile Selim Sırrı Tarcan Çapa Öğretmen Okulu'nda, Beden Eğitimi Öğretmeni yetiştirilmesine ilişkin ilk açılan kursun başına getirilmiştir. Vildan Aşır ve Suad Hayri Beyler bu kursiyerlerdendir. 1932 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü kurulmuş ve 1933 yılında beden eğitimi öğretmeni yetiştirmeye başlamıştır. 1967 yılında Atatürk Eğitim Enstitüsü, 1974'de İzmir Buca Eğitim Enstitüleri'nin kurulması ile beden eğitimi dersi ya da eğitmenliği veren kurum sayısı üçe çıkmıştır. 1975'de Ankara 19 Mayıs Gençlik ve Spor Akademisi kurulurken bunu İstanbul Anadolu Hisarı ve Manisa Gençlik ve Spor Akademileri takip etmiştir. 1977 yılında Ege Üniversitesi Beden Eğitimi Spor Yüksekokulu, 1978'de Diyarbakır Eğitim Enstitüsü çalışmalarına başlamıştır. Bu okullar spor bilimleri alanından daha çok öğretmen, antrenör, monitör ya da spor yöneticisi yetiştirmeyi hedeflemekteydiler. 1979'da da Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde Beden Eğitimi ve Rekreasyon Bölümü açılmıştır. Bu bölümün amacı diğerlerinden biraz daha farklı olarak düşünülerek, ilk kez spor bilimlerinde belirginleşmeye başlayan alanlar için gerek duyulan uzmanların yetiştirilmesi hedeflenmiştir. Böylece spor bilimleri alanındaki önemli gelişmelerin ortaya çıkmaya başladığı daha net olarak söylenebilir. Ama çalışmalar gözden geçirildiğinde “evrensel ölçülerde gelişme zemini hazırlanamamıştır” (3). Oysaki aynı dönemler içinde dünyada da spor bilimlerinde büyük gelişmeler gözlenmektedir. Spor bilimleri kendine özgü alanlarını yaratma çabası içindeydi ve pek çok bilim alanı ile disiplinler arası yeni alanlar doğmuştu. Spor fizyolojisi, spor psikolojisi, spor sosyolojisi, sporcu beslenmesi, spor eğitimi vb. alanlar geçen 50 yıl içinde spor bilimlerinin vazgeçilmez parçaları olmuştu. Ülkemizde aynı yıllar içinde bu alanların gelişimi kısırlanmıştır. Hatta 1982 yılında YÖK (Yüksek Öğretim Kurulu) kurulana değin, spor eğitimi alanı bilim dalı olarak bile algılanmamıştır. Spor psikolojisinin bu dönem içinde Türkiye'deki gelişimi de Spor Bilimleri genelinden farklı bir yapı izlenmiştir.

Spor psikolojisine ilişkin ilk yayının 1943 yılında yayımlanan “Sporun Fizyo Patolojisi” adlı çevirinin 173-188. sayfaları arasındaki “Sporda Psikolojik Faktörler” adlı bölüm olduğu bilinmektedir. Burada konuya daha çok ahlaki ve felsefi boyutu ile yaklaşılmıştır (4). 1970'lere değin spor psikolojisi adı ile geçen her hangi bir yayına rastlanamamıştır. 1973-1974 yılları arasında Türkiye Futbol Federasyonu'nun isteği ile Lütfi Öztabağ (1974) tarafından “*Spor Psikolojisi ve Antrenörlük Psikolojisi*” adı ile bir kitapçık yayımlanmıştır (5, 6). Gençlik ve Spor Akademileri klasik anlayış içindeki Beden Eğitimi öğretmeni yetiştiren kurumlardan farklı olarak, bu okulların kendi dersleri içine Spor Psikolojisi dersini de koymuşlardır. Ama spor psikolojisi dersleri sadece batıdaki benzerlerine öykünerek konulmuş dersler konumundaydı. Dersleri verecek öğretim elemanları bu alanda özel bir eğitim almamış kişilerden ve genellikle de Psikolojik Danışma ve Rehberlik ya da Eğitim Uzmanlarından oluşmaktaydı. Spor psikolojisi alanında eğitimin verilmesi gereği doğduğu için bu alanda kitaplar da yazılmaya başlanmıştır. S. Çetin Özoğlu “*Spor Psikolojisi Ders Notları*” adı ile bir teksir yayımlarken onu takip eden yıllarda Sabri Özbaydar (1983) “İnsan Davranışının Sınırlılıkları ve Spor Psikolojisi” adı ile kitap yayımlamıştır (7).

2. Kıpırdanma Dönemi (1982-1992). Bu yıllar Türkiye'de spor bilimlerinin de kıpırdanma yılları olarak ele alınabilir. YÖK yasası ile Eğitim Enstitüleri'nin Bölümleri, Eğitim Fakülteleri'ne bağlı bölümler konumuna gelmiştir. İki Anabilim Dalı (ABD) (Beden eğitimi ve spor ile spor yönetimi) kurulmuş ve çalışmalar bu kapsamda yürütülmüştür. Bu yapılanma dünyadaki yapılanmadan farklıdır. Bunun sonucu olarak gelişim sadece kıpırtı düzeyinde kalmıştır. Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi alanları ağırlıklı olarak ele alınırken, sporun bilimsel boyutu konusuna değinilmediği gözlenmektedir. Spor psikolojisi de bu kapsamda dışta kalan bilim dalı alanı olarak ele alınmaktadır. Fakat 1986 yılında Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'ne (GSGM) bağlı olarak kurulan Spor Eğitim ve Sağlık Araştırma Merkezi (SESAM) ve 1989 yılında kurulan Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu (SBT) bu alanda farklı bir anlayış içinde çalışmaya başlamıştır. SESAM'da spor bilimleri alanlarından spor hekimliği, antrenman ve hareket bilimi, spor psikolojisi (ilk kez spor psikologu unvanı ile iki uzmanın ataması gerçekleşmiştir), sporcu beslenmesi, spor eğitimi alanlarına eleman istihdam edilmesinin kapılarını açmıştır (8). Hacettepe Üniversitesi SBT'de ilk kez beş ABD'nin kurulması çalışmasını başlatmıştır (Spor eğitimi, sporcu sağlığı, sporda psiko-sosyal alanlar, spor organizasyonu ve yönetimi, antrenman ve hareket bilimi). Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu'nun isteğine bağlı olarak YÖK'ün 28.01.1991 gün ve 1487 sayılı kararı ile beş AB dalı kurulmuştur (9). Bu oluşumların ardından spor bilimlerinde önemli gelişmeler ortaya çıkmaya başlamıştır. Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu'nun başlattığı bu gelişme diğer spor yüksekokullarının da değişimine olanak sağlamıştı (3). Her iki kurumun çalışmalarına başlaması ile birlikte spor psikolojisi alanında da gelişimler olmaya başlamıştır. Özellikle SESAM'ın yapısı ile birlikte spor psikolojisi alanı yeni bir istihdam alanı olarak görülmeye başlamıştır. 1980'li yıllar içinde spor psikolojisi alanında yapılan ilk empirik çalışmalar ortaya çıkmıştır. Bu çalışmalardan ilki spor psikolojisi içerikli yüksek lisans (Msc) tezi Perican Bayar (1983) tarafından “*Atletlerin Kişilik Özellikleri*” adı ile Ankara Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik ABD'da yapılmıştır. İlk doktora çalışması da Ege Üniversitesi'nde Psikiyatrist Ergun Başer tarafından yapılmıştır (10). Daha sonraları spor psikolojisinin antrenör eğitimindeki yerinden hareketle GSGM antrenör kurslarında okutulmak üzere 1985 yılında Ergun Başer'in “*Uygulamalı Spor Psikolojisi: Performans Sporunda Spor Psikolojisinin Rolü*” adlı kitabını yayımlamıştır (6).

3. Oluşum Dönemi (1992 ve Sonrası). 1992 yılında Türkiye'de Beden Eğitimi ve spor dersi veren bölüm sayısı sadece on civarındayken, 1997 yılında bu rakam 46'ya ulaşmıştır (3). Bugün ise 70 civarındadır. Yeni oluşmaya başlayan beş ABD'na bağlı olarak diğer yüksekokul ya da bölümler de benzeri çalışmalar içine girmişler ve beş ABD olgusu artık Türkiye spor eğitimine yerleşmiştir. Bu ABD'larından birisi olan sporda psikososyal alanlar içinde spor psikolojisinin de gelişimi ivme kazanmaya çalışmıştır. Salmella 1981'de Uluslar arası Spor Psikologları Derneği (ISSP-

The International Society of Sport Psychology), üyesi olarak kayıtlı 1 tane Türk spor psikologundan bahsederken bu sayı 2005 yılında 6'ya çıkmıştır (11). Günümüzde spor okulu sayısı hızla artışını sürdürmektedir. Ancak verilen spor eğitiminin kalitesi ve niteliği tartışmalıdır. Yetersiz öğretim elemanlarının yetiştirdiği öğrencilerin, ülkenin geleceğinde spor öğretmeni olarak yapacakları, gerçekten karanlık görünmektedir (8). Ayrıca artan okullaşma ve istihdam olanaklarına bağlı olarak pek çok niteliği belirsiz kişi spor psikologu olarak eğitim vermeye ya da alanda çalışmaya soyunmuştur.

Türkiye'de Spor Psikologlarının Durumu

Spor psikolojisi alanında çalışan akademik elemanların durumunu belirlemeye çalışan Kuruç (1998) spor yüksekokullarından 40 tanesine faksla ulaşmış ve geriye dönen 23 anketi (23/40 = %57.5) değerlendirmiştir (Tablo 1) (8). Aralık 2006'da internet üzerinden 58 ve 2011 yılında da üniversitelerin web sayfaları taranarak ve telefonla aranarak spor okullarının 65'ine ulaşılmış, spor okullarında spor psikolojisi dersi veren öğretim elemanlarının nitelikleri, burada verilen spor psikolojisi dersleri ile haftalık kredi ders saatleri incelenmiş (Tablo 1) ve Kuruç'un (8) bulgularıyla da karşılaştırılması yapılmıştır.

Tablo 1. 1998-2006 Yıllarında Yüksekokul/Bölüm'de Spor Psikolojisi Derslerinin Sayısı ve Kredisi.

	1998 N=23				2006 N=58				2011 N=65			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
Spor Psikolojisi Dersi Sayısı	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
Yüksekokul/Bölüm Sayısı	20	2	-	1	51	4	2	1	53	7	4	1
Yüzde Dağılımı %	86.9	8.6	-	4.3	87.9	6.9	3.4	1.7	81.5	10.7	6.1	1.5
Haftalık Ders Kredi Saati	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
Yüksekokul/Bölüm Sayısı	-	22	1	-	-	42	15	1	3	44	16	2
Yüzde Dağılımı %	-	95.6	4.3	-	-	72.4	25.8	1.7	4.6	67.6	24.6	3

1998'de Türkiye'deki Spor Okullarının çok önemli bir bölümünde spor psikoloji dersi bir tane (%86.9) ve genelde 2 kredi/saatlikdir. 2006'da yapılan çalışmada tüm istihdam sorunlarına karşın açılan spor okullarının sayısı hızla artmış, ama okullarda verilen ders sayısında önemli bir değişiklik olmamıştır (%87.9). 2011'de ise artmaya devam eden spor okulu sayısına karşın ders sayısı ve kredisinde önemli bir değişikliğin olmadığı (%81.5) görülmüştür.

Bir ya da iki spor psikolojisi dersi alan öğrencilerin, spor psikolojisi alanında önemli eksiklerle lisansüstü eğitime yönelmeye çalıştıkları söylenebilir. Bu durum spor psikolojisi alanının gelişimi önünde ciddi bir engel olarak durmaktadır. Tüm bunlara karşın, neredeyse okulların tamamında spor psikolojisi yüksek lisans eğitimi verildiği görülmektedir.

Spor okullarında spor psikolojisi dersi veren öğretim elemanlarının durumlarına bakıldığında (Tablo 2) ise 1998'de 29 olan öğretim elemanı sayısının, 2006 yılında 62'ye ve 2011'de ise 74'e çıkmış olduğu görülmektedir. 1998'de hiç profesör unvanlı öğretim elemanı yokken, bu sayı 2006 yılında 6, 2011'de ise 9'a ulaşmıştır. Ayrıca spor psikoloji dersi veren öğretim elemanı sayısında önemli artış olduğu gözlenmektedir.

Tablo 2. Spor Psikolojisi Dersi Veren Öğretim Elemanlarının Unvanları ve Akademik Gelişimleri.

	Öğretim Üyesi Prof., Doç., Y. Doç.			Öğretim Görevlisi Doktora, Y. Lis.		Okutman Doktora, Y. Lis.		Arş. Gör. Y. Lis.
1998 Öğr. El. sayı Yüzdeleri N=29	-	6 %18.7	11 %34.3	2 %6.2	8 %25	-	1 %3.1	1 %3.1
2006 Öğr. El. sayı Yüzdeleri N=62	6 %9.6	3 %4.8	23 %37.1	3 %4.8	12 %19.3	-	8 %12.9	7 %11.3
2011 Öğr. El. sayı Yüzdeleri N=74	9 %12	6 %8.1	31 %41.9	4 %5.4	11 %14.8	-	7 %9.4	6 %8.1

Buna karşın asıl sorun spor psikologunun Türkiye'deki sertifikalandırılması konusunda yatmaktadır. Türkiye'de spor psikolojisi dersi vermeye çalışan bireylerin kökenleri ve aldıkları eğitime bakıldığında (Tablo 3) 1998'de sadece 1 öğretim elemanı psikoloji çıkışı iken bu sayı 2006 yılında 2'ye yükselmiş ve 2011'de aynı kalmıştır.

Tablo 3. Beden Eğitimi Spor Okullarında Spor Psikolojisi Dersi Veren Öğretim Elemanlarının Eğitim Durumları.

	Beden Eğit. ve Spor			Psikolojik Dan. ve Reh.			Psikoloji Böl.		
	Lis.	Y. Lis	Dok.	Lis.	Y. Lis	Dok.	Lis.	Y. Lis	Dok.
1998 N=32	31	29	3	-	3	2	1	-	1
2006 N=62	58	55	57	2	5	4	2	2	1
2011 N=74	67	53	56	3	7	3	2	1	-

Bu duruma neden olarak psikoloji bölümlerinde, spor psikolojisi dersi olmadığı için psikologların ilgilerinin düşük kaldığı ya da alanı tanıyamadıkları düşünülmektedir. Psikoloji ve psikolojik danışma bölümleriyle yeterince işbirliği içinde çalışma yapılmadığı için spor okullarında görev alarak spor psikolojisi dersi veren kişiler daha çok Beden Eğitimi ve Spor kökenli kişilerden oluşmuş görünmektedirler. Geçmişle karşılaştırılır ise beden eğitimi ve spor bilimleri kökenliler arasında Psikoloji ve Psikolojik Danışma Bölümlerinde psikoloji özgeçmişini (background) oluşturmaya çalışan bireylerin sayısında artış olduğu gözlenmektedir. 1998 yılında psikoloji ya da psikolojik danışmada lisansüstü eğitim gören öğrenci sayısı 6 iken bu sayı 2006 yılında 12'ye çıkmış, 2011'de ise 11'e gerilemiş görünmektedir. Salmela (11) doktora yapan spor psikologlarının köken olarak dağılımlarının daha çok spor kökenlilerden oluştuğunu belirtmektedir (Beden eğitimi bölümü çıkışlılar %20.7, spor bilimleri çıkışlılar %48.2, psikoloji bölümü çıkışlılar ise %31.0 ve %0.1'de diğer alanlardan gelenler). Bu dağılım Kuzey Amerika için daha ilginçtir (Beden eğitimi kökenliler %61.8, spor bilimleri kökenliler %21.4 ve psikoloji kökenliler ise %16.8). Doğu Avrupa'da ise durum biraz daha farklı görünmektedir. Salmella (11) doğu Avrupa'daki spor psikologlarının %74.1'inin psikoloji kökenli olduğunu belirtmekte ve bu yapının Batı Avrupa ile diğer Amerika Kıtası devletlerinden farkını vurgulamaktadır. Türkiye'de ise Kuruç'un 1998 yılı verilerine göre Psikoloji Bölümü çıkışlı spor psikologu %3.2, Beden Eğitimi çıkışlılar ise %96.8 iken, bu çalışma için toplanan 2006 yılı verilerinde psikoloji bölümü çıkışlıların oranı %6.5'e ulaşmıştır (8). Spor psikolojisi açısından bakıldığında ve özellikle spor psikologlarının rolleri düşünüldüğünde alınan eğitim daha da önemli hale gelmektedir (12).

Oysaki uluslar arası alandaki genel gelişmeye bakıldığında, beden eğitimi kökenlilerin Psikoloji eğitimi, psikoloji kökenlilerin ise spor bilimleri alan derslerinin eğitimini almaları gerekmektedir (13). Hatta bu konuda AASP (Association for Applied Sport Psychology) 1991 yılında sertifikalandırma ile ilgili olarak bir kısım ilkleri de içine alacak şekilde yeni bir sertifikalandırma çalışması başlatmıştır (14). Türkiye'de buna uyulamadığı ve bu nedenle de gelişmede ciddi eksiklikler olduğu söylenebilir.

Salmela (11) Amerika'da spor psikolojisi ile uğraşmayı hedef edinen beden eğitimi ve spor öğrencileri ile psikoloji öğrencilerini karşılaştırdığı çalışmasında, psikoloji bölümü öğrencilerinin %52.8'inin, beden eğitimi ve spor bölümlerinde okuyan öğrencilerin ise sadece %20.8'nin alan çalışması, klinik çalışma ya da uygulama aldıklarını belirtmektedir. Türkiye açısından duruma baktığımızda ise sadece iki okulda uygulamaya yönelik olarak Spor Bilimleri ve Teknolojisi kapsamında çalışma yapıldığı, diğer 57 okulda bu konuda çalışma yapılmadığı gözlenmektedir. Spor psikolojisi alanına duyulan ilginin bir göstergesi olarak düşünülen lisans üstü eğitim açısından ise, 2006-2007 öğretim yılında lisans üstü eğitim yapan spor psikolojisi çalışma heveslisi öğrenciler arasında psikoloji veya psikolojik danışmanlık bölümü çıkışlılar 13 kişi (%12.2) iken, beden eğitimi ve spor alanı çıkışlıların sayısının 94 kişi (%87.8) olduğu görülmektedir. Bu durum gelecek açısından spor psikolojisinin Türkiye'de ciddi bir profil değişiminin olmayacağını göstermektedir.

Türkiye'deki Spor Psikolojisi Yayınlarının Spor Bilimleri İçindeki Yeri

Sporun Türkiye'deki bilimsel gelişiminin geç olması nedeniyle, 1990 yılına değin spor bilimleri alanında bir kongre dahi toplanamamıştır. 1990 yılında yapılan 1'inci Spor Bilimleri Kongresi'nde sunulan bildiriler ilk bilimsellik girişimleri olarak değerlendirilebilecek olan yayınlar şeklindedir. İlk kongre ile birlikte her iki yılda bir olmak üzere kongreler toplanmaya başlamıştır (Tablo 4). Spor Bilimleri alanında yapılan bu çalışmaların alandaki akademik ve bilimsel çalışmaların ilk örnekleri arasında olması ve bilimsel çalışmayı yansıtmaya açısından incelenmesinde yarar vardır.

Tablo 4. Spor Bilimleri Kongrelerinde Sunulan Spor Psikolojisi Bildirileri.

Yıllar	Sunulan Bildiri	Spor Psikolojisi Bildirileri	
1990	84	10	%11.9
1992	88	9	%10.2
1994	123	9	%7.3
1996	109	13	%11.9
1998	95	13	%13.6
2000	210	33	%15.7
2002	255	38	%14.9
2004	374	53	%15.3
2006	540	82	%15.1
2008	357	83	%23.2
2010	625	173	%27.6

Spor Bilimleri Kongreleri'nde sunulan bildirilerin yıllara göre dağılımı alandaki ilerlemenin bir ölçütü olarak düşünülebilir. Spor psikolojisi alanında yapılan çalışmaların Spor Bilimleri Kongreleri'ne katılan serbest bildirilerin genel olarak %15 ve hemen üzerinde olduğu gözlenmektedir. Hatta bu sayı son yıllarda %27'lere çıkma eğilimi göstermektedir.

Spor psikolojisi araştırması olarak kabul edilen yayınların 1997 yılına değin ulaşılabilenlerini araştıran Tiryaki (15) bu sayınının 56 olduğunu belirtmektedir. Bu çalışmaların da %60'ını sporcu kişiliği ile ilgili araştırmalar oluşturmaktadır. Fakat elde edilen bilgilerin sağlam ve kaliteli yöntemlerle elde edilen bilgiler olmadığı da görülmektedir (16).

Dünyada Spor Bilimlerinin gelişimi 1970'ler sonrasında hızla ilerlemeye başlamıştır. Genel olarak spor bilimlerine ilişkin yayınlara bakıldığında da bu dönem içinde önemli artışlar olduğu görülmektedir. Aguerri (17) 1977-1986 yılları arasında spor psikolojisi alanında yapılan araştırmaların beden eğitimi ve spor hekimliği alanlarındaki yayınlardan daha fazla olduğunu belirtmektedir. Aguerri'nin (17) saptamasının son yıllarda Türkiye için de doğru olduğu görülmektedir. Son 10 yıl içinde dünyada spor psikolojisi eğitiminde lisans düzeyine değin inen bir kısım çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu çalışmalar spor psikologunun uygulamalı araştırmalar üzerine odaklanmasının arttığını ve spor psikolojisinin verdiği hizmetlere duyulan gereksinimin öneminin gözlenmekte olduğunu göstermektedir. Spor psikolojisinin kimliğindeki bu renklenme uygulamalı bir alana olan gereksinimin arttığının göstergesi olarak düşünülebilir (18). Uygulamalı alanla ilgili olarak APA (American Psychological Association) (19) Spor psikolojisini, psikolojik becerilerin sistematik gelişimine katkı sağlamak ve performansı artırmak amacı ile 47. disiplin olarak bünyesine katmıştır (20).

Türkiye'de son 10 yıllık gelişmeler ele alındığında *Spor Psikolojisi Gelişim Kurslarının* da önemli bir rol üstlenmiş olduğu görülür. Ankara Üniversitesi'nin 1996 ve 1997 yılları içinde düzenlemiş olduğu iki ayrı spor psikolojisi kursu ile alandaki uygulayıcılara katkı sağlanmaya çalışılmıştır. Mersin Üniversitesi BES Bölümü ve Ege Üniversitesi BESYO tarafından düzenlenen I. ve II. *Spor Psikolojisi Sempozyumu* alandaki önemli gelişimlendendir. 1997 yılında İsrail'de yapılan 9. Uluslararası Spor Psikolojisi Kongresi'ne ilk kez Türkiye'den iki adet serbest bildiri kabul edilmiş, daha sonraki kongrelere katılım gittikçe artmış ve 2005 yılında "Genç Spor Psikolojisi Araştırmacısı Ödülünü" Hülya Aşçı kazanmıştır. 2001 yılında GSGM İsraili 3 spor psikologu ile Türkiye'de spor psikolojisi çalışan bireyleri bir araya getirerek 4 günlük bir kurs düzenlemiştir. Bunlar tamamen eğitime yönelik olan çalışmalardır.

Türkiye'de Spor Psikologlarının Çalışma Alanları

Profesyonel hizmetler açısından Türkiye'de spor psikologları daha çok akademik eğitim vermektedirler. Bunun dışında kimi Psikoloji/Psikolojik Danışma bölümü çıkışlılar spor takımlarında danışmanlık yapmaktadırlar. Ayrıca çok az sayıda milli takımlarda görev yapan spor psikologu da bulunmaktadır. GSGM'nin 23.3.1998 gün ve MDK-56 sayılı yazıları ile olimpiik takımların hazırlanması amacıyla Bilim ve Koordinasyon Kurulları kurularak çalışmalara başlanmıştır. Bu kurullar içinde antrenman bilimciler, spor hekimleri, beslenme uzmanları ve spor psikologları bulunmaktadır. 2000'li yıllara gelene değin milli takımlarda ve spor kulüplerinde spor psikologları yer almazlarken 2000'li yıllarla birlikte ağır ağır spor psikologları da takımlardaki yerlerini almaya başladılar.

Bu gelişmeler Türkiye'de spor psikolojisi için önemli ve umut verici gelişmelerdir. Fakat asıl sorun bundan sonra başlamaktadır. "Spor psikologunun sertifikalandırılma sorunu". Spor psikologlarının eğitime ve sertifikalandırılmasına ilişkin çalışmalara bakıldığında sorunun ciddiyeti daha açık olarak ortaya çıkmaktadır. Sertifikalandırılma ve köken konusu yıllarca Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, İngiltere, Almanya vb. gibi ülkelere sorun olarak devam etmiş olmasına karşın, 1990'ların ikinci yarısından başlayarak ciddi ve gerçekçi çözümlere ulaştığı bilinmektedir. Silva (21) son 40 yıldan beri spor psikolojisi sancılı bir gelişim sergilemektedir demektedir. Özellikle de, bu alanda çalışan profesyonellerin özgeçmişleri (background- nasıl bir eğitim ile alanda çalışmaya başladıkları) bu sancının temelini oluşturmaktadır. Bu

gelişim çizgisinin hemen başında olan Türkiye için sancılı ve sıkıntılı yıllar yeni başlıyor denilebilir. Diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de sertifikalandırma ve etik sorunlar hızla çözümlenmeye çalışılmalıdır. Bu nedenle Türkiye'de 2010 yılına değin bu alanda herhangi bir çalışma yapılmazken 2010 ve 2011 yılı başlarında birbirlerinden bağımsız 2 dernek kurulmuştur. Bu derneklerin kurulması alan için kıvanç kaynağı olmasına karşın, aynı zamanda da düşündürücüdür. Böyle bir yapılanmanın ortaya çıkmış olması sertifikalandırma sorununun ülkemizde daha uzun yıllar süreceğine işaret etmektedir.

Kaynaklar

1. Atabeyoğlu, C., Atatürk ve Spor, Ankara: GSGM Yayınları, Yayın No:90, 1984.
2. Açıkada, C., Özkara, A. & Bağırman, T., Yurtdışında spor eğitimi gören elemanlar ile Türkiye'de spor bilimlerindeki akademik çalışmaların alanlara göre dağılımı. *Eğitim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Spor II. Ulusal Sempozyumu*. Manisa: MEB. Yayınları, 1994.
3. Açıkada, C., "Türkiye'de spor eğitimi veren kurumların yeniden yapılandırılması ve hakemli çalışmaların gelişimi". *Spor Bilimleri Dergisi*. (8),1, 17-42, 1997.
4. Başer, E., *Uygulamalı Spor Psikolojisi*. Ankara: Bağırman Yayınevi, 1998.
5. Öztabağ, L., *Spor Psikolojisi ve Antrenörlük Psikolojisi*. Ankara: TFF. Yayınları, 1974.
6. Bayar, P. & Koruç, Z., Geçmişten günümüze spor psikolojisi ve Türkiye'de spor psikolojisinin konumu. *Spor bilimleri I. ulusal sempozyumu bildirileri*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi 102-110, 1990.
7. Özbaydar, S., *İnsan Davranışının Sınırlıkları ve Spor Psikolojisi*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 1983.
8. Koruç, Z., "Egzersiz ve spor psikolojisi". *Psikoloji Bülteni*. 10, 76-92, 1998.
9. S.B.T., *Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu Sınav Kılavuzu*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 1992.
10. Bayar, P. (1983). Atletlerin Kişilik Özellikleri. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi EPH. Anabilim Dalı
11. Salmela, J. H., *The world sport psychology sourcebook*. Ithaca, N.Y: Monument, 1981.
12. Gardner, F. L. Taylor, J., Zinnser, N. & Ravizza, K., *Applied sport psychology interventions*. Symposium conducted at the meeting of the Annual Conference of the Association for the Advancement of Applied Sport Psychology, Nashville, TN, 2000.
13. May, J., "Sport psychology:Should psychologists become involved, *The Clinical Psychologist*". 39, (3), 77-81, 1986.
14. Zaichkowsky, L. D. & Perna, L. D., "Certification of consultants in sport psychology: A rebuttal to Anshell". *The Sport Psychologist*, 6 (3), 287-296, 1992.
15. Tiryaki, Ş., "Sport Psychology in Turkey," *FEPSAC Bulletin* 8 (1), 6-7, 1997.
16. Koruç, Z. & Bayar. P., "A critical approach to personality studies on sport psychology in Turkey", *Hacettepe Journal of Sport Sciences*, 8 (2) 38-48,1997.
17. Aguerri, P. (1986). The development of sports psychology as seen through the analysis of the first fifteen years of the "journal". *International Journal of Sport Psychology*, 17, 87-99.
18. Waite, B. T. & Petitte, M. E., "Work experiences of graduates from doctoral programmes in sport psychology". *Journal of Applied Sport Psychology*, 5, 234-250, 1993.
19. American Psychological Association, A proficiency in sport psychology. American Psychological Association. Retrieved February, 2003, from the World Wide Web: www.psyc.unt.edu/apadiv47/about_divprojects.htm. (June3, 2005)
20. Gardner, F. & Moore, Z., *Clinical Sport Psychology*. Champaign, IL: Human Kinetics, 2006.
21. Silva, J. M., Current trends and future directions in sport psychology. In R. N. Singer, H. A. Hausenblas & C. M. Janelle (eds.), *Handbook of sport psychology* (2nd. Ed., pp 823-832). New York: Wiley, 2001.